

Милан Јовановић Стоимировић – новинар, књижевник, преводилац, политичар, колекционар и добротвор. Рођен је у Смедереву 19. јуна 1898. године. Потекао је из угледне и добродостојне породице. Отац, Светозар Јовановић био је опанчар, а мајка Јелена Стоимировић, родом из велике и старе породичне задруге Стоимировића. Рано је остао без оца, прихватио га је ујак др Душан Стоимировић, чије је презиме из захвалности додао свом презимену по оцу. Основну школу је учио у Смедереву од 1905. до 1909. године, а гимназију у Смедереву и Београду од 1909. до 1914. године. Правни факултет студирао је у Берну и Београду, а на потоњем је дипломирао 1927. године.

Непосредно после матуре запослио се као практикант у Министарству просвете (1919), био је главни сарадник *Самоуправе* (1921–1923), основао је и уређивао лист *Смедеревски журнал* (1921. и 1938–1939) и лист *Ревн* (1922), био је дописник Одељења за штампу при Министарству иностраних дела у Берну (1923–1926) и Берлину (1929). Од 1930. године живи у Скопљу где је био дописник Централног пресбироа до 1935. године, као и власник и оснивач листа *Вардар* (1932–1935). Од 1935. године поново је у Београду на месту шефа одсека Централног пресбироа, а затим постаје директор Новинске агенције *Авала* (1937–1938). На изборима у Смедереву, 11. децембра 1938. године, изабран је за народног посланика на листи *Југословенске радикалне заједнице*. Постављен (1940) за начелника Политичког одељења Министарског савета (Владе) Југославије. Са те дужности је отпуштен 27. марта 1941. године и потом провео неколико дана у затвору, да би се, након 6. априла 1941. добровољно, као редов, прикључио југословенској војсци и са њом доживео њено расуло. Главни уредник дневног листа *Обнова* био је од јула до октобра 1941, а од 1941. до 1944. директор Државне архиве у Београду.

Због рада у листу *Обнова*, по завршетку Другог светског рата, 1946. године, проглашен је за народног непријатеља, осуђен на 15 година затвора и 10 година губитка грађанских и политичких права. Казну је издржавао од 1945. до 1952. године у Сремској Митровици.

Од 1952. године прикупљао је грађу за Југословенски лексикографски завод, и под псеудонимом сарађивао у листовима *Дуга*, *XX век* и магазину *300 чуда*. Умро је у Београду 7. марта 1966. године и сахрањен на Новом гробљу у Београду у парцели број 9.

Објављене су му књиге: *Споменица Николе Пашића* (са М. Зечевићем), 1926. године; *Свети Сава, човек и Словен*, Скопље, 1934; *Едуард Бенеш, човек и државник*, Београд, 1936; *Годоминско питање*, Смедерево, 1938; *Рачун бирачима среза Подунавског*, Београд, 1939; *Силуете старог Београда, I-II*, Београд, 1971. (приредио Божидар Ковачевић); *Силуете старог Београда*, Књ. 1, Београд, 1987; *Силуете старог Београда*, Књ. 2, Београд, 1987; *Портрети према живим моделима*, Нови Сад, 1998. (приредили В. Шовљански и С. Трећаков); *Дневник 1936–1941*, Нови Сад, 2000. (приредили В. Шовљански и С. Трећаков); *Ланче Смедеревац*, Смедерево, 2006. (приредили Д. Мрдаковић и В. Шовљански), *Сува чесма*, Смедерево, 2009. (приредили Д. Мрдаковић и Б. Дукић); *Балкан Балканцима*, Смедерево, 2010, *Шарпланинска љубав*, Смедерево, 2013. (приредили Д. Мрдаковић и Б. Дукић).

Са енглеског језика превео је: Енсворт, Вилијам Херисон: *Тауер*, Нови Сад, 1955. и Гревс, Роберт: *Ја Клаудије*, Нови Сад, 1956.

Милан Јовановић Стоимировић био је пасионирани колекционар старина и уметничких дела. У његовој родној кући у Смедереву, у улици Анте Протића 2, отворен је 1950. године Музеј, у чији састав су ушле Стоимировићеве збирке – уметничка, археолошка, етнолошка и историјска.

Тестаментом 1964. године Музеју у Смедереву завештао је легат, Народној библиотеци у Смедереву даривао више хиљада књига, а рукописну заоставштину предао је Матици српској у Новом Саду.

Оставштину Милана Јовановића Стоимировића у Народној библиотеци Смедерево чини, поред богате збирке књига, и рукописна грађа, преписка, службена документа, фотографије, разгледнице, дописне карте, политички плакати, леци и сличан штампани материјал. Део тог материјала добијен је тестаментом, а део пребацавањем *Поклон библиотеке др Леонтија Павловића* у Народну библиотеку Смедерево.

Лична библиотека Милана Јовановића Стоимировића је драгоцен грађа за изучавање како друштва и времена, тако и његове личности. Мнобројне књиге имају, на маргина-

ма основног текста, бројне белешке, исправке података, мисли, напомене, и нарочито занимљиве цртеже и карикатуре Јовановића Стоимировића. Углавном, сви примерци књига имају његов потпис, а многе књиге и занимљиве, личне *ex libris*-е. У зависности од тематике и вредности грађе, она је распоређена у фондове Научног одељења, Завичајног одељења, Старе и ретке књиге, Стране књиге и Позајмног одељења за одрасле. Лична библиотека, а нарочито структура књига, говори о образовању, култури и широком интересовању дародавца. Тестаментом је 1966. године Милан Јовановић Стоимировић оставио Библиотеци око 5000 књига (књиге су подељене у три дела – један део је припао Библиотеци, други Омладинској књижници, а трећи део је уступљен Антифашистичком фронту жене града Смедерева). Но, и пре ове године, у фонду Библиотеке нашле су се књиге из збирке Милана Јовановића Стоимировића, које је поклатио Библиотеци 1942. године. С обзиром да се у фондовима Народне библиотеке у Смедереву налазе и библиотеке породица Љотић и Гребенац, који су били савременици са Јовановићем, и који су попут њега били широког интересовања, то су се дупликати и мултипликати из ових фондова, својевремено, размењивали са другим библиотекама и издавачким кућама.

У личној библиотеци Милана Јовановића Стоимировића која се налази у фондовима Народне библиотеке Смедерево, заступљене су књиге из свих сфера интересовања, но предњачи белетристика, историјска, биографска и правна литература; у нешто мањем броју су књиге из уметности, религије, филозофије, природних и примењених наука.

С обзиром да је Милан Јовановић Стоимировић био новинар, дописник, оснивач и директор бројних листова, у његовој библиотеци се налази 21 наслов часописа и новина, међу којима су: *Гласник Друштва српске словесности* из 1851. и 1854. и *Смедеревски журнал* (1938).

Фонд Старе и ретке књиге броји 451 јединицу. У фонду Одељења стране књиге налазе се публикације на енглеском, француском и немачком језику које су припадале Милану Јовановићу Стоимировићу. Међу овим књигама су и издања из 16, 17, 18. и 19. века, и многа значајна имена светске класичне књижевности (Данте, Тасо, Шекспир, Русо, Жид, Кронин, Скот, Франс).

Заоставштина која се чува у Народној библиотеци Смедерево садржи следеће рукописе Милана Јовановића Стоимировића: *Ланче Смедеревац*, 1940. (руком писано), *Посета Њ. Кр. Вис. Кнеза-намесника Павла и Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге вођи Рајха г. Хитлеру, од 1. до 5. јуна 1939* (руком писано, уз исечке из наших и страних новина), *Дневници* из 1920-21; 1922; 1931-32. (руком писано), *Блок бележнице* из 1922, 1923, 1927, 1928, 1929. године, (руком писано), *Иконе, одежде и црквени предмети у нашим црквама према записима Љ. Стојановића, Краљичин долазак у Београд с Бледа (око 27. септ. 1928), Прота Белеслин (1927), Ватикан и Београд (1937), Јерина (песма), Митровданска битка код Смедерева 1914, Мерешковски 1928, Програм радикалних реформи које треба временом извести у Смедереву, Политички дневник непознатог Београђанина блиског двору, 1929, (руком писано), Две политичке аутобиографије, Песме из 1912-1914, Влада Осичанин, Каљевић, Србија и њена окружна подручја (руком писано), Мишљење о Црној Гори и Црногорцима (18. јули 1938), Меморандум 1935. (Хрватско питање), Руске избеглице у Србији (1941), Родословне таблице (руком писано), О Томи Кузмановићу 1935, Патријарх Варнава (30.07.1931), Чеврнтија (приповетка из 1927), Двадесетпетогодишњица (29.06.1903-29.06.1928), Иванов сан о Кнезу Михаилу (1927), Интервју са Јованом Авакумовићем – са његовим исправкама (на маргинама цртежи и карикатуре М. С. Ј.), О Арчибалду Рајсу (30. септембар 1928), Мита Вл. Љотић (септембар 1921), Српско Бродарско друштво, О Карађорђу, 1932, *In memoriam* Петру Кочићу, О Лаву Толстоју, 1942, Како је постала уметност (руком писано), Карађорђевићи, 1929, 1932. (руком писано), Марсејски атентат, 1935, Подизање Смедерева (руком писано).*

У заоставштини се налазе и рукописи других аутора, међу којима Слободана Јовановића, Светолика Гребенца, Јована Милићевића, као и документ *Rescriptum Declaratorium Maria Theresia (o srpskim privilegijama i zabrani srpskih praznika)* из 1779. године и Казивања др Душана Стоимировића дата историчару српске медицине санитетском ђенералу др Влади Станојевићу-Трнском (Мемоари др Душана Стоимировића, ујака Милана Јовановића Стоимировића, куцано писаћом машином).

Изузетна збирка фото-докумената (фотографија и разгледница) груписана је у тематске целине. Збирка фотографија броји 721 јединицу; разгледница је 232; цртежа 5.

У фонду се чувају кореспонденција, плакати, документациони и ситан штампани материјал у виду летака, плаката, апела, позивница, исечака из новина и сличног.

Лична и пословна кореспонденција је из времена када је Милан Јовановић Стоимировић био новинар *Политике* и *Самоуправе* (1921–23), а потом и директор *Самоуправе* (1936–1941), дописник Одељења за штампу при Министарству иностраних дела на раду у Швајцарској (1923–26), службеник у Одељењу истог Министарства (1926–28), аташе за штампу при Југословенском посланству у Берлину (1929), референт у Централном пресбироу (1929–30), дописник Централног пресбиора у Скопљу (1930–35), издавач листа *Вардар* у Скопљу (1932–35), шеф Публицистичког одсека Централног пресбиора (1935–37), директор новинске агенције „Авала” (1937–38), шеф Партијског пресбиора Југословенске радикалне заједнице, народни посланик (1938) и члан Финансијског одбора Народне скупштине, начелник Политичког одељења при Представништву министарског савета, главни уредник листа *Обнова* (јул-октобар 1941), директор Државног архива у Београду (1941–44).

Документа говоре о активностима и иницијативама Милана Јовановића Стоимировића везаним за Смедерево, за рестаурацију Тврђаве, Гимназије, моста на Језави, подизање Фабрике дувана у Смедереву, израду живописа у Цркви св. Ђорђа у Смедереву; преписка са члановима *Београдске омладине* из 1919. године; преписка са управником Градског музеја у Смедереву Светозаром Спасојевићем и др Леонтијем Павловићем (обављена преко Казнено-поправног дома у Сремској Митровици); копије Оптужнице (јавног тужиоца града Београда) и Пресуде (Српског народног суда у Смедереву од 18. септембра 1945. године) којом се Милан Јовановић Стоимировић, као народни непријатељ, осуђује на затвор од 15 година и конфискује му се имовина.

Вредну документацију и део преписке Милана Јовановића Стоимировића преузела је, без записника и увида радника Библиотеке, Државна безбедност из Смедерева 1966. године.

Смедеревске установе културе – Музеј, Архив и Народна библиотека, 2002. године објавиле су књигу *Уздарје Милану Јовановићу Стоимировићу*, чиме су започеле процес његове рехабилитације који још увек траје.

По вокацији новинар, Стоимировић је имао и литерарних амбиција. Сведочи о томе обиље такве грађе која се чува у Народној библиотеци Смедерево и Матици српској. Међу многобројним скицама за приповетке и романе, постоје и довршени рукописи.